

УДК: 305-055.2(44)(47+57)(532)

Biblid 1451-3188, 25 (2026)

Год XXV, бр. 94-95, стр. 442-466

Изворни научни рад

Рад примљен 29. 04. 2026. године

Рад одобрен 21. 05. 2026. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2026.25.94_95.21

CC BY-SA 4.0

ПОЛОЖАЈ ЖЕНА И РОДНА (НЕ)ЈЕДНАКОСТ

*Бирсена НУМАНОВИЋ ДУЉЕВИЋ**

Анстракт: Тематика положаја жена и родне (не)једнакости представља есенцијални изазов за све релевантне посленике, од античких времена и протеста римских жена до садашњег амбијента. Наведени феномени иницирају бројне контроверзе са експлицитним конотацијама у теорији и пракси појединих држава. Наш рад разматра утицајне постулате те проблематике у демократским и тоталитарним друштвима, полазећи од феминизма и аксиома да положај жена зависи пре свега од конгломерата политичких и социјалних слобода, а не искључиво од формалне законодавне регулативе. Методом анализе и синтезе актуелног темата у Републици Француској, Руској Федерацији и Саудијској Арабији указаћемо на специфичности родне равноправности у демократским и тоталитарним друштвеним творевинама. Когнитивна истраживања имплицирају да ауторитарни режими ограничавају еманципаторски потенцијал равноправности, свдећи га на симболичну, односно контролисану прагматичну реалност. Може се објективно констатовати да је једнакост жена у западним демократским друштвима (Француској) недовољно усаглашена са постојећом правном регулативом, због чега ЕУ представља важан катализатор за стварно, а не само формално остварење родне равноправности. С друге стране, у ортодоксним режимима (Русији и Саудијској Арабији) једнакост жена има ретроградне конотације, тако да

* Средња школа „Никола Тесла“ Нови Пазар; Центар за стратешка истраживања националне безбедности – ЦЕЧНА Б, Београд. Е-mail: birsena.n.duljevic@gmail.com; ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-5668-333X>

је потребна извесна модернизација на плану заштите људских права, као и доследна примена међународних правних стандарда.

Кључне речи: Положај жена, родна (не)једнакост, правна регулатива, Република Француска, Руска Федерација, Саудијска Арабија, ЕУ

1) УВОД

Као једна од најконтроверзнијих идеологија модерног друштва, феминизам је често изложен критикама и осудама. Међутим, феминизам је несумњиво успео да укључи жене у друштвене активности из којих су оне вековима биле искључене. Могућност запошљавања, право гласа и јавно експонирање, иако данас делују као уобичајене и готово подразумеване друштвене праксе, представљају достигнућа о којима су жене некада могле само да маштају, а која су им омогућена управо кроз феминистичку борбу. Поред формалних политичких и правних олакшица, феминизам је допринео и ширењу друштвене свести о родној неравноправности, доводећи у питање дубоко укоренење обрасце понашања и традиционалне улоге додељене женама. На тај начин, ова идеологија није деловала искључиво на институционалном нивоу, већ је утицала и на промену друштвених норми и перцепција, што је дугорочно подигло свест о положају жене у друштву. Истовремено, феминизам је отворио простор за расправу о питањима која су дуго била табу, попут сексуалног насиља, репродуктивних права и економске независности жена. Кроз такве дебате, друштво је постало свесније неједнакости које постоје не само на формалном већ и на свакодневном нивоу, укључујући плате, приступ образовању и професионални напредак. Ова идеологија је такође омогућила да се гласови жена чују у областима које су традиционално сматране „мушким“, попут политике, науке и бизниса, чиме је постављен темељ за стварање равноправнијег друштвеног оквира. Иако су многи изазови и даље присутни, допринос феминизма у преобликовању друштвене структуре и културних норми не може се занемарити, јер је управо кроз ову борбу омогућено да се поставе темељи за будуће генерације које ће тежити једнакости и правичности, стварајући друштво у којем ће жене имати стварну могућност да учествују у свим сферама живота, без страха од дискриминације или ограничења наметнутих традиционалним родним улогама.

У раду се анализира питање стварних ефеката феминизма на друштво и друштвену стварност у различитим државним системима, односно у политичким оквирима. Посебан акценат биће стављен на анализу

положаја жена и могућности остваривања родне равноправности у Француској, Руској Федерацији и Саудијској Арабији, као савременим примерима друштава у којима државна идеологија, културни обрасци и политичка структура у великој мери ограничавају домете феминистичких идеја и пракси. Политика родне равноправности у ЕУ укључује и обавезу интегрисања родне перспективе у све јавне политике, познату као *gender mainstreaming*, чиме се додатно потврђује њен превентивни и трансформативни карактер.

Француска, као земља са снажном традицијом републиканског универзализма, представља посебно релевантан пример за анализу имплементације начела родне равноправности. Француски правни систем се историјски заснива на идеји апстрактне једнакости грађана пред законом, без признања посебних идентитета или групних разлика. Иако је овај приступ допринео формалном признању једнакости жена и мушкараца, у пракси се често показује недовољним за суочавање са структурним облицима родне дискриминације. Процес усклађивања националног законодавства са правом ЕУ додатно је отворио питање односа између формалне једнакости и потребе за посебним мерама које имају за циљ постизање стварне родне равноправности.

2) ФЕМИНИЗАМ, ПОЗИЦИОНИРАНОСТ ЖЕНА И РОДНА (НЕ)РАВНОПРАВНОСТ

Релевантно разматрање феномена родне једнакости, односно равноправности, директно је интегрисано у шире сагледавање темата феминизма у историјском и постмодерном дискурсу. Синтагма „родна једнакост“ нераскидиво је повезана с том политичком идеологијом, од њених античких корена, оличених у протесту Римљанки у 3. веку пре нове ере, до актуелне дигиталне – *online* парадигме. Историја феминизма не започиње као организовани политички покрет, већ као низ спорадичних и често изолованих покушаја да се оспори дубоко укореван друштвени поредак у којем су жене имале јасно ограничен и класичан подређен положај. Током већег дела историје правни системи, друштвене норме и културни обрасци обликовани су тако да женама ускраћују политичку моћ, приступ образовању и могућност јавног деловања. Иако су повремени облици отпора постојали још у античком периоду, они су углавном остајали изузеци који нису доводили у питање шири друштвени оквир. Тек од касног средњег века могу се уочити јаснији интелектуални темељи феминизма, кроз радове појединих ауторки које су отворено проблематизовале

инфериоран положај жена и наглашавале значај образовања као кључног средства друштвене једнакости. Мислиоци попут Кристин де Пизан (*Christine de Pisan*) и Лауре Черете (*Laura Cereta*) постављају основе феминистичке мисли, не само бранећи морални и интелектуални капацитет жена већ и разоткривајући механизме друштвене контроле који су одржавали родну неравноправност. Ови рани текстови и идеје представљају полазну тачку развоја феминизма као теоријског и друштвеног правца, из којег ће се у каснијим вековима развити организовани покрети за политичку, правну и социјалну једнакост жена. Средином 19. века феминистичке идеје први пут добијају организовани облик, што се јасно види на Конвенцији о правима жена одржаној 1848. године у Сједињеним Америчким Државама. Иако је настала готово спонтано, ова конвенција представља прекретницу јер први пут артикулише политичке захтеве жена кроз формалне резолуције, међу којима се посебно истиче захтев за правом гласа. Документ познат као „Декларација осећања“, инспирисан Декларацијом независности, поставио је основу за даљи развој феминистичког политичког деловања. Упркос овом искораку, рани феминистички покрет остао је ограничен пре свега на образоване и друштвено привилеговане жене, док су искуства радничких и небелих жена углавном остајала на маргини. Говор Соџернер Трут (*Sojourner Truth*) из 1851. године симболично указује на тај јаз, показујући да идеали једнакости нису подједнако обухватили све жене. Због тога феминизам у овом периоду није успео да се повеже са ширим слојевима друштва, већ се развијао паралелно са другим реформским покретима, попут аболиционизма и синдикалне борбе. Након кратког периода стагнације, услед политичких тензија и сукоба, феминистичко деловање се крајем 19. века готово у потпуности усмерава на борбу за право гласа. Овај фокус, иако је допринео јасном циљу покрета, истовремено је сузио његов друштвени домет и продубио унутрашње поделе. Тек почетком 20. века радикалније тактике и масовне акције, инспирисане британским суфражеткињама, довеле су до конкретних политичких резултата, што је кулминирало признавањем права гласа женама у Сједињеним Америчким Државама 1920. године. Након што је право гласа постигнуто, феминистички покрет у Европи и Сједињеним Америчким Државама практично је изгубио јединство. Без шире идеологије, покрет се поделио на низ група које су се фокусирали на различите циљеве, попут промовисања образовања, здравствене заштите мајки и деце, регистрације бирача или заштите радних права жена. Иако су ове иницијативе имале друштвени значај, ниједна није имала јасно феминистички карактер.

Поједине организације су покушале да врате фокус на равноправност кроз иницијативе које су тежиле уклањању дискриминације из закона, што је изазвало унутрашње сукобе између оних који су желели строгу једнакост и оних који су се залагали за законе који би директно користили женама. Расправа о равнотежи између заштите и једнакости постојала је и у Европи, а већина жена остала је више заинтересована за побољшање услова рада него за формално право гласа или друга политичка питања. Све до велике депресије и Другог светског рата феминистичка активност била је ограничена, а рат је отворио привремене прилике за запошљавање жена у фабрикама и спорту. Ипак, након рата већина жена је изгубила послове када су се мушкарци вратили с фронта, што је утицало на повратак традиционалној домаћинској улози. Може се рећи да смо тренутно у периоду који комбинује постигнућа претходних историјских успеха са новим стратегијама и алатима, који захтевају сталну борбу и ангажовање како би се дошло до нових модерних решења у решавању питања угрожености жена. Концепт феминизма углавном је заснован на западним концепцијама људских права која не укључују искуства из других делова света. У многим деловима света жене и даље немају основна права која се у развијеним друштвима подразумевају, попут права на образовање или пуног бирачког права. Истовремено, и на глобалном нивоу примећују се нови изазови, укључујући угрожавање репродуктивних права жена. Као одговор на ове проблеме, савремени феминизам настоји да буде интерсекционалан, инклузиван и мултикултуралан, ослањајући се на савремене технологије и ширење знања како би одговорио на глобалне неједнакости. Феминизам се не бави аргументом да жене буду доминантне над мушкарцима, већ тежи једнаким правима и слободама за све. Промене које доводе до равнотеже могу деловати непримерено, али основни њихов циљ јесте правичност и једнакост.

3) ПОЛОЖАЈ ЖЕНА И РОДНА (НЕ)ЈЕДНАКОСТ У РЕПУБЛИЦИ ФРАНЦУСКОЈ

Француска правна традиција обликована је кроз универзалистички модел једнакости, који поставља апсолутну једнакост свих грађана пред законом као основни принцип Републике. Овај приступ, познат и као принцип *égalité*, јасно је дефинисан у француском Уставу из 1958. године, у члану 1, који гарантује једнакост свих грађана пред законом без обзира на пол, порекло или друштвени статус. Иако уставна одредба формално осигурава једнакост полова, пракса је показала да сама уставна

формулација није довољна да уклони дубоко укоренење друштвене неједнакости и родно засновану дискриминацију. Да би се супротставила овим изазовима, Француска је кроз законске реформе развила робустан правни оквир за заштиту родне равноправности. Посебно значајна је законодавна реформа из 2000-их, којом је уведена обавеза постизања родног паритета у политичком представљању. Закон о паритету из 2000. године предвиђа да политичке листе за националне и локалне изборе морају имати приближно једнак број мушкараца и жена, чиме је отворен простор за активније учешће жена у политици.¹ Поред политичког паритета, француско законодавство детаљно регулише родну равноправност у области запошљавања и рада. Закон о једнакости мушкараца и жена у запошљавању први је свеобухватни закон који уводи обавезу послодаваца да обезбеде једнаке услове запошљавања, приступ професионалном напредовању и једнаку плату за исти рад. Касније, Закон о професионалној једнакости из 2006. године додатно је проширио обавезе послодаваца, укључујући обавезу израде годишњих извештаја о разликама у платама и могућност примене санкција у случају непоштовања правила.² Француски правни оквир такође препознаје и специфичне облике дискриминације, попут узнемиравања и сексуалног узнемиравања на раду. Ова заштита је утврђена кроз Закон о раду (*Code du travail*), који експлицитно прописује забрану свих облика узнемиравања и успоставља механизме заштите за запослене. Тиме француски законодавац тежи не само формалној једнакости, већ и практичној заштити права жена у различитим секторима друштвеног живота. Уставни и законски темељи родне равноправности у Француској тако представљају комбинацију формалног универзализма и секторских посебних законских мера. Овакав систем омогућава да се основни принцип једнакости полова упарује са конкретним инструментима заштите и афирмације права жена, што је посебно важно у контексту усклађивања са стандардима ЕУ. Ипак, пракса показује да законски оквир, колико год робустан, и даље захтева ефикасну примену и друштвену подршку како би се остварила стварна родна

¹ Slobodan Nešković, The Principle of Gender Equality as an Antidiscrimination Postulate of the European Union with Achievements in the Legal and Institutional Perception of the Republic of France, *Proceedings*, International Academy of Sciences, Arts and Security – IASAS MANUB, St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo, Bulgaria and Center for Strategic Research of National Security – CESNA B, Belgrade, 2026, p. 25.

² Yang Roudy, (1983). *Loi n° 83-634 du 13 juillet 1983 relative à l'égalité professionnelle entre les femmes et les hommes*. Journal Officiel de la République Française, p. 12.

равноправност. Република Француска је, поред уставног и законског оквира, развила низ институционалних механизма који имају значајну улогу у спровођењу политике родне равноправности. Ове институције функционишу као посредници између законодавне структуре и друштвене реалности, обезбеђујући да прописана права не остану само формална декларација, већ да се ефективно примењују у пракси.³ Једна од најважнијих институција је Министарство за родну равноправност, инклузију и социјалну кохезију, које координира националне стратегије и политике усмерене на смањење родних неједнакости. Министарство има кључну улогу у дефинисању приоритетних области деловања, праћењу спровођења законских обавеза и иницирању нових законодавних решења у складу са променама у друштву и захтевима ЕУ. Његове активности обухватају и едукативне кампање, промоцију једнаког приступа запошљавању и професионалном напредовању, као и подршку женама у политичком и јавном животу.⁴ Посебно значајан механизам представља Високи савет за једнакост жена и мушкараца (*Haut Conseil à l'Égalité entre les femmes et les hommes*), који функционише као независно тело саветодавне и надзорне природе. Овај савет има задатак да анализира родне неједнакости у различитим секторима друштва, предлаже конкретне мере за њихово отклањање и редовно извештава владу о степену имплементације законских и стратешких политика. Његова независност омогућава критички приступ државним политикама и доприноси транспарентности у области родне равноправности. Додатно, Француска је развила и систем регионалних и локалних механизма, укључујући савете за родну равноправност у општинама и департманима, који омогућавају прилагођавање националних политика локалним специфичностима и директно укључивање грађана у процес мониторинга и евалуације. Ови органи често сарађују са невладиним организацијама и цивилним друштвом, чиме се постиже већа друштвена подршка и оснажује партиципација жена у различитим сферама. Институционални механизми у Француској такође укључују и усклађивање са правом ЕУ, кроз редовну транспозицију директива и имплементацију препорука ЕУ. Ова интеракција омогућава да националне институције не само да спроводе

³ Ministère de l'Intérieur. (2000). *Loi n° 2000-493 du 6 juin 2000 relative à l'égalité entre les femmes et les hommes en matière électorale*. Journal Officiel de la République Française, p. 12.

⁴ Ministère de l'Égalité entre les femmes et les hommes. (2021). *Stratégie nationale pour l'égalité femmes-hommes 2021-2025*. Paris: Ministère de l'Égalité, p. 19.

сопствене законске обавезе већ и да примењују и надгледају европске стандарде, чиме Француска осигурава континуитет и доследност у заштити родне равноправности. Све ове институције заједно чине мрежу која има двоструку функцију: с једне стране, осигуравају спровођење законских и политичких мера, а с друге стране, функционишу као саветодавни и контролни органи који процењују ефикасност политика и предлажу њихову адаптацију у складу са променама у друштву и на европском нивоу.

Међутим, упркос формалној успостављености ових механизма, пракса показује да њихова ефикасност често зависи од политичке воље, доступних ресурса и друштвених ставова, што указује на потребу за сталним јачањем институционалне подршке родној равноправности. Право ЕУ има значајан и вишеслојан утицај на обликовање и примену политике родне равноправности у Француској. Као држава чланица ЕУ, Француска је обавезна да транспонује директиве и имплементира стандарде који произилазе из уговора и секундарног законодавства Уније. Овај процес транспозиције има за циљ не само усклађивање националног законодавства са европским правилима већ и унапређење постојећих механизма за заштиту родне равноправности, чиме се јача правна и институционална заштита жена у свим секторима друштва. Један од најважнијих ефеката европског права огледа се у усклађивању француских закона са Директивом 2006/54/ЕЗ, која се односи на једнакост мушкараца и жена у запошљавању и професионалном напредовању.⁵ Ова Директива подстакла је Француску да додатно ојача механизме праћења разлика у платама, унапреди систем извештавања послодаваца и формализује афирмативне мере за промовисање женског запошљавања и учешћа на руководећим позицијама. Тиме је ЕУ постала важан катализатор за стварно, а не само формално остварење родне равноправности.

Суд правде ЕУ има директан утицај на француски правни систем кроз тумачење и примену европског права. Његове пресуде у предметима везаним за родну дискриминацију обликују националну праксу и пружају смернице за тумачење законских одредби. Посебно су значајни случајеви који се односе на индиректну дискриминацију и легитимност афирмативних мера, јер помажу француским судовима и институцијама

⁵ "Directive 2006/54/EC on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation", *Official Journal of the European Union*, L 204.

да ускладе националне норме са европским стандардима и принципима пропорционалности.⁶

Утицај се огледа и кроз обавезу Француске да имплементира стратегије и препоруке ЕУ у оквиру шире политике родне равноправности. Европска комисија редовно прати напредак држава чланица у остваривању једнакости полова и пружа смернице за побољшање политика и пракси. Овај надзор и евалуација омогућавају Француској да идентификује недостатке у својим законодавним и институционалним механизмима и да прилагоди стратегије у складу са европским очекивањима.⁷ Међутим, имплементација европских стандарда у Француској није увек једноставна. Традиционални француски универзалистички приступ једнакости понекад се сукобљава са захтевима европског права, посебно у контексту афирмативних мера и диференцираних политика. Док француски модел наглашава формалну једнакост, право ЕУ инсистира на постизању стварне једнакости и уклањању структурних неједнакости. Ова тензија захтева стално балансирање између националне традиције и европских обавеза, што чини процес имплементације сложеним, али и динамичним. Свеукупно, европско право функционише као значајан инструмент унапређења родне равноправности у Француској, пружајући правни оквир, нормативне стандарде и механизме контроле који доприносе ефикаснијој заштити права жена. Његов утицај огледа се у законодавним реформама, јачању институционалних механизма и трансформацији друштвених пракси, чиме се Француска постепено приближава остваривању стварне, а не само формалне родне равноправности. Иако Француска поседује развијен правни и институционални оквир за родну равноправност, пракса показује да његово спровођење и даље наилази на значајне препреке. Први изазов лежи у разлици између формалне и стварне једнакости. Устав и законодавство формално гарантују једнакост полова, али жене и даље имају мању заступљеност у руководећим структурама, суочавају се са разликама у платама и несразмерним оптерећењем неплаћеним кућним и породичним радом. Овај јаз указује да сама правна заштита није довољна за отклањање дубоко укоревених друштвених неједнакости. Друштвени и културни фактори представљају додатну препреку. Традиционални обрасци улога мушкараца и жена у породици и

⁶ *Report on equality between women and men in France*, Publications Office of the European Union, European Commission, 2020, p. 6.

⁷ *Gender equality strategy and monitoring in the EU*, European Institute for Gender Equality, 2022, p. 24.

друштву отежавају примену принципа родне једнакости у пракси. Француски универзалистички модел, који фаворизује формалну неутралност права, понекад не препознаје потребу за посебним мерама које омогућавају женама стварно једнаку партиципацију у економском, политичком и јавном животу. Овај културни оквир ограничава ефективност законских и институционалних механизма и наглашава потребу за друштвеном едукацијом и промоцијом родне равноправности. Институционални и политички изазови такође значајно утичу на остваривање једнакости. Иако постоје Министарство за родну равноправност и Високи савет за једнакост жена и мушкараца, њихова ефикасност зависи од политичке воље, расположивих ресурса и административне координације. Имплементација законских и европских директива може бити спора, а мониторинг и санкционисање непоштовања правила често ограничени. Координација између националних и локалних тела додатно компликује ефикасну примену политика родне равноправности. Један од најпознатијих примера који илуструје ову проблематику је случај разлика у платама између мушкараца и жена у великим француским компанијама, који је додатно акцентован Законом из 2018. године, о обавези транспарентности плата (*Loi pour la liberté de choisir son avenir professionnel*). Закон захтева од компанија са више од 50 запослених да објављују извештаје о родним разликама у платама и уводе корективне мере. Иако закон предвиђа високе казне за непоштовање, пракса је показала да многе компаније формално поштују обавезу извештавања, али не предузимају стварне корективне мере, што јасно осликава јаз између формалног законског оквира и стварне родне равноправности на тржишту рада. Овај пример показује колико је примена законодавства у пракси зависна од институционалне контроле, политичке воље и друштвене свести.⁸

У контексту европског права, Француска мора континуирано усклађивати своје законодавство и праксе са стандардима ЕУ. *Gender mainstreaming*, редовно праћење напретка и препоруке европских институција пружају оквир за унапређење политика, подстицајући афирмативне мере и већу партиципацију жена у политичком и економском животу. Ипак, напредак је спор и захтева сталну евалуацију и прилагођавање националних политика како би се смањио јаз између

⁸ *Rapport annuel sur l'égalité entre les femmes et les hommes en France*. Haut Conseil à l'Égalité entre les femmes et les hommes, Paris, 2022, p. 1.

формалне и стварне родне једнакости.⁹ У образовном систему, иако постоји формална једнакост у приступу образовању, родни стереотипи и даље утичу на избор професија и академских дисциплина, што касније обликује неравноправност у професионалном и економском животу. Медији и јавни дискурс често репродукују традиционалне родне улоге, што доприноси одржавању друштвене перцепције о „природној“ расподели полова у раду и породичним обавезама. Политичко учешће жена остаје изазов, упркос формалним квотама и законима који предвиђају родну заступљеност у парламентима и локалним органима власти. Жене се често суочавају са баријерама у приступу мрежама моћи, финансијским ресурсима и политичком капиталу, што ограничава њихов утицај на доношење одлука. Праћење имплементације закона и евалуација ефеката родних политика показује да су статистички индикатори неједнакости често спори у рефлектовању стварних промена. Транспарентност у примени права и механизми санкционисања остају недовољно развијени, што омогућава формалну усклађеност без стварног напретка у родној равноправности. Увођење афирмативних мера у пракси је још увек ограничено, а друштвена и политичка подршка за такве иницијативе варира. Такође, сарадња између различитих државних тела, локалних власти и цивилног друштва често је фрагментирана, што отежава координисану имплементацију родне политике. Културе компанија и организација у Француској још увек у великој мери рефлектују традиционалне родне норме, што утиче на запошљавање, напредовање и евалуацију запослених. Едукација менаџмента, промоција родне равноправности и редефинисање критеријума успеха у каријери постају кључни елементи за превазилажење ових препрека. Све наведене препреке показују да је примена принципа родне равноправности у Француској процес који захтева континуирану евалуацију, прилагођавање законских и институционалних оквира, као и активно укључивање друштва у промену родних норми и стереотипа.

4) ПОЗИЦИОНИРАЊЕ ЖЕНА И РОДНА (НЕ)РАВНОПРАВНОСТ У РУСКОЈ ФЕДЕРАЦИЈИ

Руска Федерација се често посматра као друштво које је, за разлику од западних држава, задржало снажан акценат на традиционалним вредностима и јединству породице. Иако је равноправност полова

⁹ *Stratégie nationale pour l'égalité femmes-hommes 2021-2025*, Ministère de l'Égalité entre les femmes et les hommes, Paris, 2021, p. 21.

гарантована законом, свакодневна друштвена пракса указује на то да је положај жена у Русији често другачији од оног прописаног правним нормама. Устав Руске Федерације из 1993. године формално гарантује равноправност жена и мушкараца. Идеја правне једнакости присутна је у Русији још од 1917. године, када су након бољшевичке револуције женама призната основна грађанска права, укључујући право гласа. Ипак, упркос дугој традицији законске равноправности, положај жена у савременој Русији и даље показује значајна одступања између правних норми и друштвене праксе, нарочито у области запошљавања и професионалног развоја. У друштву је и даље присутно очекивање да жене приоритет дају мајчинству и породичним обавезама, што је делом повезано са демографским проблемима и ниском стопом наталитета. У том контексту, држава оправдава ограничења у запошљавању жена тврдњама да поједини физички захтевни послови могу угрозити њихово здравље и репродуктивну функцију. Због тога су женама деценијама била недоступна занимања у областима попут грађевинарства, ватрогаства и одржавања летелица. Иако су измене прописа из 2019. године смањиле број забрањених занимања са 456 на 100, њихова примена започела је тек 2021. године, док су неке од кључних индустрија, као што су рударство и електроенергетика, и даље остале затворене за жене. Оваква пракса указује на постојање дубоко укоревених традиционалних схватања родних улога, која и поред формалне једнакости значајно обликују свакодневни живот и могућности жена у Руској Федерацији, што уједно представља једно од главних поља деловања савременог руског феминизма. Последица ограниченог избора занимања за жене у Русији није једини проблем, чак и послови који су женама доступни често су знатно слабије плаћени у односу на сличне или једнако захтевне послове које обављају мушкарци. Просечна плата жена у Русији износи око 30% мање него код мушкараца, што представља један од највећих родних јазова у зарадама међу развијеним земљама. Чак и у секторима где је разлика најмања, попут образовања, просечне плате жена и даље су за око 20% ниже. Процене показују да родна дискриминација у запошљавању и расподели рада у Русији годишње доводи до губитака од 40 до чак 50% потенцијалне економске вредности. Жене у Русији се суочавају са озбиљним претњама по своју физичку безбедност јер надлежни органи често не предузимају одговарајуће мере – породично насиље, које најчешће погађа жене, представља један од највећих изазова по питању женских права у земљи. У јануару 2017. године Русија је декриминализовала породично насиље које не доводи до тешких телесних повреда, попут

прелома костију или потреса мозга, у случајевима када је починилац први пут пријављен. Проблем је што већина жртава насиља не пријављује своје злостављање, па се многи „први прекршиоци“ у пракси испостављају као дугогодишњи насилници. Полиција често игнорише позиве у вези са породичним инцидентима, а када реагује надлежни често одбијају да покрену кривични поступак, саветујући жртве да то раде приватно. За многе жене таква опција је економски неприступачна, што ефективно пребацује одговорност за спровођење закона са државе на саме жртве. Декриминализација породичног насиља додатно отежава прикупљање поузданих статистичких података, али доступни подаци указују да већина случајева никада не заврши на суду. У таквим условима, ако жене не могу да рачунају на заштиту свог физичког интегритета од стране закона и друштва, њихова основна права се налазе у озбиљној опасности.¹⁰ Пандемија ковида-19, која је започела 2020. године, значајно је утицала на положај жена у Русији и додатно продубила постојеће родне неједнакости. С обзиром на то да жене чине већину запослених у здравственом сектору – више од 70% лекара и готово целокупно медицинско особље, управо су оне биле међу првима изложеним ризику од заразе. Истовремено, мере затварања и самоизолације имале су озбиљне последице по безбедност жена у приватној сфери, јер је дошло до наглог пораста породичног насиља. Изолација у домаћинству, продужено време проведено са насилницима и отежан приступ помоћи створили су услове у којима се насиље интензивирало и постајало све теже. Током пролећа 2020. године забележен је више него двоструки пораст пријављених случајева породичног насиља, што су потврдиле и изјаве руских државних институција. Реакција државе била је додатно отежана због карантинских мера, затварања појединих склоништа и бирократских препрека које су женама онемогућавале да напусте насилно окружење. Недовољна институционална заштита током пандемије надовезала се на раније законодавне промене, посебно декриминализацију породичног насиља из 2017. године. Овакав правни оквир, у комбинацији са јачањем конзервативних наратива о „традиционалним вредностима“ и притисцима на цивилно друштво, додатно је ослабио положај жена и послао поруку да насиље у породици не представља озбиљно кршење људских права.

¹⁰ Olga Krivtsova, "How war changes the lives of women in Russia". The Barents Observer, 13. septembar 2023., <https://www.thebarentsobserver.com/security/womens-rights-in-russia-are-in-a-catastrophic-state-how-war-changes-the-lives-of-women-in-russia/> 127888, p. 76.

Пандемија је на тај начин разоткрила дубоке структурне проблеме у заштити жена у Русији и показала колико су њихова права крхка у условима друштвене кризе. Државна политика Руске Федерације под вођством Владимира Путина последњих година све отвореније повезује положај жена са демографским циљевима и промоцијом традиционалних породичних вредности. У контексту дугогодишњег пада наталитета и рата у Украјини, власти подстичу жене да што раније ступају у брак и имају већи број деце, представљајући рађање као патриотску дужност и питање националне безбедности. Високи државни званичници јавно поручују да жене треба да дају предност мајчинству у односу на образовање и професионалну каријеру, чиме се реafirмишу родне улоге карактеристичне за предкомунистички период. Оваква идеологија праћена је јачањем конзервативних наратива заснованих на национализму и православљу, уз истовремену репресију према феминисткињама, ЛГБТ активистима, независним новинарима и организацијама цивилног друштва, које се често проглашавају „страним агентима“ или носиоцима „деструктивне идеологије“. Жене које одговарају идеализованом моделу традиционалне мајке и супруге бивају промовисане у јавном простору, док се феминистички покрет и критички гласови систематски маргинализују или криминализују.

Рат у Украјини додатно је погоршао положај жена у Русији, нарочито у погледу безбедности и заштите од насиља. Активисткиње и организације за женска права указују на пораст породичног и сексуалног насиља, који се доводи у везу са повратком војника са ратишта, често са озбиљним психолошким траумама. У условима у којима институционална заштита жена и раније није била адекватна, рат је додатно повећао њихову рањивост како у приватној, тако и у јавној сфери. Забележени су бројни инциденти насиља над женама и девојкама у које су били умешани војни повратници, док су институције често реаговале споро или недовољно. Независни медији наводе да је број кривичних дела против полне слободе које су починили припадници војске вишеструко порастао у поређењу са периодом пре рата. Ипак, јавно указивање на ове проблеме често се проглашава „дискредитацијом војске“, што додатно отежава борбу за заштиту жртава. Поред насиља у цивилном животу, присутни су и озбиљни проблеми унутар саме војске, жене које служе у оружаним снагама сведочиле су о сексуалном злостављању, злоупотреби хијерархије и потпуном изостанку институционалне заштите. Одбијање послушности често доводи до казни, изолације или угрожавања живота, што указује на дубоко укоренење обрасце насиља и некажњивости. Рат је такође снажно

утицао на државну политику у области репродуктивних права. Суочена са великим људским губицима и дугогодишњом демографском кризом, руска држава све отвореније посматра жене као кључни ресурс за обнову становништва. Високи државни званичници и представници Руске православне цркве заговарају ограничавање права на абортус, промовишу рано мајчинство и критикују образовање и професионално усавршавање жена пре рађања деце. Овакве иницијативе представљају значајан заокрет ка контроли женског тела и смањењу репродуктивне аутономије. Улога Руске православне цркве у овом процесу додатно јача конзервативни оквир државне политике, док црквени званичници отворено подржавају забрану или строго ограничавање абортуса, уз обавезно психолошко саветовање и сагласност партнера, док про-државне организације промовишу мајчинство као примарну друштвену улогу жене. Иако део жена подржава ове мере, бројни критички гласови упозоравају да би забрана абортуса довела до пораста илегалних захвата и озбиљних здравствених последица, као што је то био случај у прошлости. Закључно, рат у Украјини додатно је погоршао већ постојећи положај жена у Русији. Пораст насиља, слабљење институционалне заштите и рестриктивне политике у области репродуктивних права указују на то да су права жена све више потиснута у корист државних идеолошких и демографских циљева. Упркос бројним ограничењима и притисцима, феминистички покрет у Русији последњих година показује знаке постепеног раста. Протести и маршеви, на којима је раније учествовао мањи број жена, данас окупљају стотине учесница, нарочито када је реч о контроверзној декриминализацији породичног насиља. Иако су активисткиње често изложене претњама, притисцима и хапшењима, феминистичке организације и неформалне групе настављају да промовишу идеју родне равноправности у руском друштву, док се у великим градовима попут Санкт Петербурга и Москве све чешће појављују и нови простори намењени женама, попут женских радних и културних центара. Развој дигиталних технологија и друштвених мрежа омогућио је лакше ширење информација и допринео промени перцепције феминизма, који се све ређе посматра искључиво као западни или неприхватљив концепт, а све више као одговор на конкретне друштвене проблеме. Свеукупно посматрано, положај жена у Руској Федерацији одликује се снажним раскорак између формалне законске равноправности и реалног стања у друштву, при чему значајну улогу у погоршању права жена има и политика Владимира Путина, која кроз милитаризацију друштва, јачање патријархалних вредности и ограничавање грађанских слобода додатно сужава простор за

заштиту женских права. Ипак, иако су права жена озбиљно нарушена, позитиван аспект представља чињеница да се о овом проблему све више јавно говори, те да феминизам као друштвени покрет у Русији показује потенцијал за даљи развој и јачање упркос репресивном и тоталитарном политичком контексту.

5) СТАТУС ЖЕНА И РОДНА НЕРАВНОПРАВНОСТ У САУДИЈСКОЈ АРАБИЈИ

Права жена и родна равноправност у Саудијској Арабији одувек су представљали контроверзну и изразито комплексну тему. Упркос економској развијености земље и релативно високом проценту образованог женског становништва, положај жена је деценијама био озбиљно ограничен. У оквиру система мушког старатељства, готово ниједна важна одлука у животу жене није могла бити донета без сагласности њеног мушког „заштитника“, што је у пракси значило да чак и знатно млађи мушки члан породице, на пример млађи брат од пет година, може имати формалну власт над одраслом женом. Бројни облици родне неравноправности присутни су у Саудијској Арабији, укључујући ограничено политичко и економско учешће жена. Ипак, забрана женама да управљају моторним возилима дуго је представљала један од најупечатљивијих примера системске контроле, јер је истовремено ограничавала њихову физичку мобилност и симболички регулисала њихову моралну улогу у друштву. Ова забрана је доприносила учвршћивању традиционалне представе о женама као првенствено везаним за приватну, породичну сферу, чија је улога била да потврђују побожност државе и њен ауторитет у очувању „аутентичног“ друштвеног поретка. Посебно је значајно то што забрана вожње није имала јасно упориште ни у законима ни у религијским текстовима, нити је била експлицитно дефинисана као културна норма. Саудијски саобраћајни прописи формално нису садржали забрану за жене, али је у пракси систем дозвола функционисао тако да се возачке дозволе женама нису издавале, чиме је вожња за њих постајала фактички нелегална. Овакав облик неписаног закона спроводили су како државни, тако и верски органи, укључујући верску полицију (*mutawa*), чиме је забрана добила институционални карактер без формалног правног основа. Занимљиво је да су жене у руралним и удаљеним деловима Саудијске Арабије, који се често сматрају конзервативнијим, у одређеној мери имале праксу вожње, док су урбане жене које су јавно доводиле забрану у питање биле изложене

хапшењима и дисциплинским мерама. То указује на селективну и симболичку примену забране, која је служила као средство контроле и демонстрације државног ауторитета, нарочито над видљивим и друштвено активним женама.¹¹ Ова забрана је укинута 2018. године када је престолонаследник Мухамед бин Салман (*Muhammad bin Salman*) најавио и спровео реформу којом је женама коначно омогућено да легално возе аутомобиле. Ова одлука је представљена као део ширег програма модернизације државе, познатог као „Визија 2030“, чији је циљ трансформација саудијског друштва и смањење његове зависности од нафте. Иако је дозвола женама да учествују у саобраћају имала снажан симболички значај и несумњиво унапредила свакодневну мобилност и економску независност жена, она није довела до суштинске једнакости полова. Права жена у Саудијској Арабији и даље су знатно ограничена, нарочито кроз систем мушког старатељства, који женама намеће зависност од мушких чланова породице у бројним животним областима, укључујући брак, путовања и доношење важних одлука. Стога се укидање забране вожње може посматрати као важан, али недовољан корак ка родној равноправности. Иако реформе уведене након 2018. године указују на извесну спремност државе да мења традиционалне обрасце, положај жена у Саудијској Арабији и даље остаје далеко од стандарда пуних људских права, што указује на потребу за даљим институционалним и правним реформама које би омогућиле женама не само симболичну већ и стварну друштвену и политичку равноправност. Питање феминизма у Саудијској Арабији не може се посматрати кроз искључиво западни оквир, будући да је сам појам феминизма у тој средини често доживљен као стран и колонијално обојен. Западни феминизам родну дискриминацију ставља у средиште борбе за једнакост, често занемарујући верске, културне и историјске околности које обликују положај жена у незападним друштвима. Управо због тога, многе саудијске жене не идентификују своју борбу за права са термином „феминизам“, иако се активно залажу за већу правду и равноправност. У Саудијској Арабији, где је ислам темељ правног и друштвеног поретка, жене често настоје да побољшају свој положај делујући унутар религијског и културног оквира, а не против њега. Овај

¹¹ Бирсена Дуљевић Нумановић, „Gender Inequality and Positioning of Women in the Republic of Turkey – a Political, Security and Health Narrative“, Тематски зборник радова, Међународна Академија Наука, Уметности и Безбедности – МАНУБ, Универзитет „Свети Кирил и Методиј“ Велико Тарново, Бугарска, Центар за стратешка истраживања националне безбедности – ЦЕСНА Б, Београд, 2026, стр. 45.

приступ је близак концепту исламског феминизма, који покушава да усклади захтеве за родном правдом са исламским учењима. Такав модел се у саудијском контексту често доживљава као легитимнији и прихватљивији од западних феминистичких идеја. Ипак, положај жена у Саудијској Арабији остаје знатно ограничен, нарочито због система мушког старатељства, строге полне сегрегације и контроле женског понашања у јавном простору. Западни медији и феминистички дискурси често приказују саудијске жене као пасивне жртве без сопствене агенције, што додатно продубљује културни јаз и занемарује сложеност њихових искустава. Такви прикази игноришу чињеницу да многе саудијске жене активно промишљају и редефинишу правду и равноправност у складу са сопственим друштвеним и верским реалностима.¹²

Већ раније споменута „Визија 2030“ представља кључни оквир реформи принца Мухамеда бин Салмана, чији је циљ трансформација саудијске економије, традиционално зависне од нафте, у разноврснију и иновативнију привреду. Иако Мухамед бин Салман влада релативно ауторитарно и централизовано, ова визија укључује и значајне друштвене промене, међу којима се посебно истиче настојање да се повећа учешће жена у јавном и економском животу. Пре спровођења „Визије 2030“, положај жена у Саудијској Арабији био је изразито ограничен. Жене су имале слаб приступ образовању, запошљавању и политичком учешћу, док су конзервативне друштвене и културне норме значајно ограничавале њихове могућности и слободе. Од њих се очекивало да испуњавају традиционалне улоге мајки и домаћица, уз мало простора за професионални развој или личне амбиције. Строга примена шеријатског права додатно је ограничавала права жена у областима развода, наслеђивања и слободе кретања. У оквиру реформи дошло је до либерализације одређених друштвених норми и измена правног оквира који су раније ограничавали права жена, чиме им је обезбеђена већа правна заштита и независност. „Визија 2030“ такође подстиче веће учешће жена у образовању и на тржишту рада кроз програме који унапређују приступ високом образовању, стручној обуци и запошљавању у различитим секторима привреде. Ови кораци показују да су жене почеле да остварују већи степен слободе изражавања и активног учешћа на тржишту рада, упркос ауторитарном карактеру власти. Жене имају кључну улогу у остваривању циљева „Визије 2030“, укључујући економски развој,

¹² Бирсена Дуљевић Нумановић, „Значај информационо-комуникационих технологија и медија у ЕУ“, *Европско законодавство*, бр. 88-89, 2024, стр. 76.

унапређење квалитета живота и јачање међународне позиције Саудијске Арабије. Активно учешће жена у различитим секторима показује да оне могу деловати као носиоци друштвених промена, утичући позитивно на образовање, професионални ангажман и преношење вредности, иако и даље остају ограничене у оквиру системских норми ауторитарне власти. Реформе које је увео принц Мухамед бин Салман у оквиру „Визије 2030“ донеле су изненађујуће позитивне друштвене и економске промене за жене у Саудијској Арабији, а неке од промена укључују: Већи број жена поседује некретнине – чак 59% жена сада има бар једну кућу, захваљујући изменама у стамбеним кредитима; Ландмарк одлука из 2021. омогућила је женама да живе самостално без дозволе мушког старатеља (иако још ретко, 1,8%); Финансијска независност је значајно унапређена, 9 од 10 жена сада има банковни рачун, у односу на 50% 2017. године; Употреба кредитних картица се повећала, а жене сада имају већи утицај на потрошачке одлуке и управљање кућним буџетом; Одговорност за куповину хране у домаћинствима порасла је са 17% 2011. на 46% данас; Учесће у културном животу је нарасло, саудијске жене сада редовно посећују биоскопе и културне догађаје, а број недељних посета биоскопима их ставља на друго место међу 54 тржишта. Ови новитети јасно показују како су реформе Мухамеда бин Салмана донеле одређене могућности за већи утицај и независност жена, иако оне и даље делују у оквиру строго ограничених и конзервативних друштвених оквира Саудијске Арабије. Коначно, може се закључити да су права жена у Саудијској Арабији последњих година доживела значајне, али још увек ограничене промене. Реформама принца Мухамеда бин Салмана жене су добиле веће могућности за образовање, запошљавање, финансијску независност и аутономију у свакодневном животу, укључујући право на вожњу и самостално становање. Ипак, традиционалне и конзервативне норме и даље снажно утичу на друштво, што показује да је пут ка пуној родној једнакости дуг и сложен и да су садашња постигнућа тек први кораци у трансформацији положаја жена у Саудијској Арабији.

У тоталитарним друштвима борба за родну једнакост суочава се са дубоко укоренењем ограничењима која произилазе из снажне државне контроле над политичким, правним и друштвеним сферама. У оба анализирана система феминизам се јасно представља као претња друштвеном поретку, активисткиње се излажу притисцима, хапшењима, јавном дискредитовању или присилној маргинализацији. У Руској Федерацији повезује се са страним утицајем и дестабилизацијом државе, чиме се феминизам систематски потискује из јавног дискурса, док се у Саудијској Арабији феминизам често

тумачи као западна идеологија неспојива са верским и културним нормама. Држава у тоталитарним системима има кључну улогу у обликовању јавног наратива, медији су под снажном контролом, а захтеви за остваривањем родне једнакости се игноришу или приказују као радикални и друштвено неприхватљиви. Тиме се сужава простор за јавну дебату о родној равноправности, док се алтернативни гласови премештају у приватну или дигиталну сферу, где су такође подложни надзору. Комбинација културних, економских и друштвених фактора наилази на отпоре који долазе од бројних чланова друштвене заједнице. Традиционалне родне улоге, религијски и национални наративи, као и страх од санкција, доводе до интернализације патријархалних норми, при чему жене понекад саме учествују у репродукцији система који ограничава њихова права, што додатно отежава колективну мобилизацију и постизање родне равноправности. Досадашње анализе ауторитарних творевина показују да је родна неравноправност нераскидиво повезана са култом моћи, насиља и идеализованих представа мушкости које ти системи промовишу. У таквим режимима, жене се често свде на биолошку и репродуктивну функцију, док се насиље легитимише кроз идеологију патриотизма и националне снаге. Оваква конструкција рода не представља споредни аспект тоталитаризма, већ његов кључни механизам путем којег се учвршћују хијерархије и оправдава репресија.

6) ИЗВОРИ

- Дуљевић Нумановић, Бирсена, „ЦЕФТА споразум и европске интеграције земаља Западног Балкана“, *Европско законодавство*, бр. 77-78, 2022.
- Дуљевић Нумановић, Бирсена, „Значај информационо-комуникационих технологија и медија у ЕУ“, *Европско законодавство*, бр. 88-89, 2024.
- Дуљевић Нумановић, Бирсена, „Институционализација развојних пројеката локалних заједница и финансијски програми ЕУ“, *Европско законодавство*, бр. 92, 2025.
- Дуљевић Нумановић, Бирсена, “Gender Inequality and Positioning of Women in the Republic of Turkey – a Political, Security and Health Narrative”, Тематски зборник радова, Међународна Академија Наука, Уметности и Безбедности – МАНУБ, Универзитет “Свети Кирил и Методиј” Велико Тарново, Бугарска, Центар за стратешка истраживања националне безбедности – ЦЕСНА Б, Београд, 2026.

- European Commission, "Directive 2006/54/EC on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation", *Official Journal of the European Union*, L 204, 2006.
- European Commission, "A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020–2025", *Publications Office of the European Union*, 2020.
- European Commission, "Report on equality between women and men in France", *Publications Office of the European Union*, 2020.
- European Institute for Gender Equality, "Gender equality strategy and monitoring in the EU", *EIGE*, 2022.
- European Union, "Directive 2006/54/EC on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation", *Official Journal of the European Union*, L 204, 2006.
- European Union, "Directive (EU) 2016/54 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation", *Official Journal of the European Union*, 2016.
- Haut Conseil, "l'Égalité entre les femmes et les hommes, Rapport annuel sur l'égalité entre les femmes et les hommes en France", Paris: *HCE*, 2022.
- Ministère de l'Intérieur, "Loi n° 2000-493 du 6 juin 2000 relative à l'égalité entre les femmes et les hommes en matière électorale", *Journal Officiel de la République Française*, 2020.
- Nešković, Slobodan, and oth., "International Politics and Ecology: Special Focus to the Protection of Air", *Frensenius Environmental Bulletin – FEB*, Vol. 27, No 11, Germany, 2020.
- Nešković, Slobodan, "The Principle of Gender Equality as an Antidiscrimination Postulate of the European Union with Achievements in the Legal and Institutional Perception of the Republic of France", *Proceedings*, International Academy of Sciences, Arts and Security – IASAS MANUB, St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo Bulgaria and Center for Strategic Research of National Security – CESNA B, Belgrade, 2026.
- Roudy, Yang, "Loi n° 83-634 du 13 juillet 1983 relative à l'égalité professionnelle entre les femmes et les hommes", *Journal Officiel de la République Française*, 2013.
- Krivtsova, Olga, "How war changes the lives of women in Russia". *The Barents Observer*, 13. septembar 2023., <https://www.thebarentsobserver.com/>

security/womens-rights-in-russia-are-in-a-catastrophic-state-how-war-changes-the-lives-of-women-in-russia/127888, 2023.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Наведено истраживање феномена родне једнакости, односно равноправности у демократским и тоталитарним државним уређењима има лукративну вредност како за све истраживаче друштвених појава, тако и научне посленике у Републици Србији. Сагледавање актуелног дискурса холистичким приступом корисно је за релевантне субјекте земље у контексту вршења јавних функција усклађено са легислативом ЕУ. У концепту европских интеграција нормативна документа Србије треба ускладити са системом европског права, по угледу на просперитетне творевине. Приказане контроверзе родне (не)равноправности могу се минимизирати, односно елиминисати адекватном регулативом у српском законодавству и доследној имплементацији. Француска је у оквиру националног законодавства и уставног система развила робустан оквир за заштиту родне равноправности. Устав Пете републике гарантује формалну једнакост, док законодавни акти, укључујући законе о политичком паритету, професионалној једнакости и заштити од узнемиравања, заједно са институцијама попут Министарства за родну равноправност и Високог савета за једнакост жена и мушкараца, представљају сложену мрежу правних и институционалних инструмената. Ове институције не само да спроводе законске норме већ служе и као контролни и саветодавни механизми, анализирајући напредак, идентификујући недостатке и предлажући прилагођавања политика. Ипак, пракса показује да постоје значајни изазови у остваривању стварне родне равноправности. Формални законски оквир није довољан за превазилажење дубоко укоревених друштвених и културних стереотипа. Жене и даље чине мањи део руководећих тела, суочавају се са разликама у платама и несразмерним оптерећењем неплаћеним кућним и породичним радом. Пример разлика у платама у великим компанијама, упркос Закону из 2018. године о транспарентности плата, јасно показује јаз између формалних правила и њихове примене у пракси. Овај случај осветљава важност ефективног надзора, санкција и друштвене свести за постизање стварне једнакости. Даље, изазови у имплементацији закона и политика често произлазе из институционалних и политичких фактора. Ефикасност Министарства за родну равноправност, Високог савета и локалних тела зависи од политичке воље, буџетских ресурса и координације између

различитих нивоа власти. Такође, балансирање између француског универзалистичког модела једнакости и стандарда ЕУ, посебно када су у питању афирмативне мере, захтева сталну пажњу и прилагођавање политика. У овом контексту европски оквир има значајну улогу у постављању стандарда, надгледању напретка и пружању препорука које подстичу ефикасније политике родне равноправности. Дакле, постизање стварне родне равноправности у Француској захтева интегрисан приступ који комбинује законодавне, институционалне и друштвене механизме. Потребно је континуирано јачати имплементацију закона, унапређивати мониторинг и евалуацију, подстицати афирмативне мере и развијати друштвену свест како би се смањиле неједнакости. Само таква холистичка стратегија може довести до стварног оснаживања жена, смањења јаза између формалне и стварне једнакости и постизања трајног друштвеног напретка. Овај процес је од кључног значаја не само за Француску, већ и за ЕУ као целину, јер успех у имплементацији родне равноправности доприноси јачању демократије, економског развоја и социјалне кохезије.

С друге стране, пример Руске Федерације указује на другачији, али подједнако рестриктиван модел ограничавања феминистичког деловања. Иако формална законска равноправност постоји већ деценијама, реални положај жена обележен је дубоким јазом између права на папиру и свакодневне праксе. Државна политика, нарочито под вођством Владимира Путина, све више повезује улогу жена са демографским, националним и војним циљевима, док се феминистички дискурс приказује као страни, субверзиван и дестабилизујући. Рат у Украјини додатно је оголио рањивост женских права, показујући колико су она подложна суспензији у тренуцима друштвене и политичке кризе. Анализа положаја жена у Саудијској Арабији показује да чак и видљиве и симболички значајне реформе, попут укидања забране вожње или повећања учешћа жена на тржишту рада, не представљају нужно суштинску промену у односима моћи. Иако су реформе спроведене у оквиру „Визије 2030“ довеле до одређеног степена свакодневне аутономије и економске независности жена, оне остају строго контролисане одозго и уклопљене у ауторитарни политички оквир. Феминизам у овом контексту не функционише као независан друштвени покрет, већ као селективно дозвољена пракса која је прихватљива само уколико не доводи у питање темељне структуре власти, религијског ауторитета и система мушког старатељства. Упркос бројним ограничењима, пример Саудијске Арабије указује да положај жена у тоталитарним друштвима имплицира парадигму класичне родне неједнакости. Међутим, чињеница да се о положају жена све више јавно

говори, чак и у репресивним контекстима, указује на потенцијал за дугорочне промене. Иако су домети борбе за равноправност жена у таквим системима ограничени, његова присутност представља облик отпора, при чему потврђује да је нераскидиво повезана са настојањима за изградњу слободније и хуманије људске заједнице. На основу ова три анализирана случаја може се закључити да феминизам не може у потпуности остварити свој еманципаторски потенцијал без слободе говора, независних институција и стварног плурализма идеја. У тоталитарним системима он се често своди на симболичан гест, селективну реформу или инструмент политичке пропаганде, уместо да делује као аутентична снага друштвене трансформације. Тиме се потврђује теза да положај жена не зависи искључиво од формалних закона и реформи, већ пре свега од ширине политичких и грађанских слобода које омогућавају њихову доследну примену. Наше истраживање показује да је родна неравноправност саставни део како демократских, тако и ортодоксних режима, што је употребљиво за научне раднике из Србије. Компетентна когнитивна искуства указују да контрола женског тела, репродуктивних права и друштвених улога представља кључни механизам путем којег се одржава ауторитарна власт са хијерархијом моћи. За српско друштво прихватљива је теза да феминизам, борба за права жена и достизање једнаке социјалне позиције нису искључиво есенцијални постулати родне равноправности, већ и тема унапређења демократије, основних људских права и слобода од којих зависи даља еманципација друштва.

THE STATUS OF WOMEN AND GENDER (INE)EQUALITY

Birsena NUMANOVIĆ DULJEVIĆ*

Abstract: The topic of the position of women and gender (in)equality represents an essential challenge for all relevant practitioners from ancient times and the protests of Roman women to the present day. The above phenomena have triggered numerous controversies with explicit connotations in the theory and practice of individual states. Our work considers influential postulates on this issue in democratic and totalitarian societies, starting from feminism and the axiom that the position of women depends primarily on the conglomeration of political and social freedoms and not exclusively on formal legislative regulation. By analysing and synthesising the current topic in the Republic of France, the Russian Federation, and Saudi Arabia, we will point out the specificities of gender equality in democratic and totalitarian social structures. Cognitive research implies that authoritarian regimes limit the emancipatory potential of equality, reducing it to a symbolic, i.e., controlled, pragmatic reality. It can be objectively stated that women's equality in Western democratic societies (in France) is insufficiently aligned with existing legal regulations, which is why the EU represents an important catalyst for the real, and not just formal, achievement of gender equality. On the other hand, in orthodox regimes (Russia and Saudi Arabia), women's equality has retrograde connotations, so some modernisation is needed in terms of human rights protection but also the consistent application of international legal standards.

Keywords: position of women, gender (in)equality, legal regulation, Republic of France, Russian Federation, Saudi Arabia, EU.

* "Nikola Tesla" High School, Novi Pazar; Center for Strategic National Security Research – CESN A, Belgrade. E-mail: birsena.n.duljevic@gmail.com; ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-5668-333X>